EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

2. aprill 2009 *

Kohtuasjas C-83/08,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Thüringer Finanzgericht'i (Saksamaa) 28. novembri 2007. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 25. veebruaril 2008, menetluses

Glückauf Brauerei GmbH

versus

Hauptzollamt Erfurt,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja esimees K. Lenaerts, kohtunikud T. von Danwitz, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász ja G. Arestis (ettekandja),

* Kohtumenetluse keel: saksa.

kohtujurist: Y. Bot,
kohtusekretär: ametnik B. Fülöp,

arvestades kirjalikus menetluses ja 18. detsembri 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– Glückauf Brauerei GmbH, esindajad: *Rechtsanwalt* H. Deiters ning *Steuerberater* ja *Wirtschaftsprüfer* J. Werner,

– Kreeka valitsus, esindajad: O. Patsopoulou, S. Alexandriou ja I. Pouli,

– Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes ja C. Guerra Santos,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: W. Mölls,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 19. oktoobri 1992. aasta direktiivi 92/83/EMÜ alkoholi ja alkohoolsete jookide aktsiisimaksude struktuuri ühtlustamise kohta (EÜT L 316, lk 21; ELT eriväljaanne 09/01, lk 206) artikli 4 lõike 2 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Saksa õiguse alusel asutatud äriühingu Glückauf Brauerei GmbH (edaspidi „Glückauf") ja Hauptzollamt Erfurt'i (edaspidi „Hauptzollamt") vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab Hauptzollamti keeldumist kohaldada selle äriühingu suhtes õlle vähendatud aktsiisimaksumäära.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Direktiivi 92/83 põhjendus 3 näeb ette, et „siseturu nõuetekohaseks toimimiseks tuleks määratleda kõikide asjaomaste toodete ühtlustatud mõisted".

4 Selle direktiivi põhjendus 7 näeb ette, et väikestes iseseisvates õlletehastes toodetud õlle ja väikestes piiritusetehastes toodetud etanooli puhul vajatakse ühiseid lahendusi, mis võimaldaksid liikmesriikidel nende toodete suhtes vähendatud aktsiisimaksumäärasid kohaldada.

5 Vastavalt nimetatud direktiivi põhjendusele 17, juhul kui liikmesriikidel on lubatud kohaldada vähendatud aktsiisimaksumäärasid, ei tohiks vähendatud määrad põhjustada konkurentsimoonutusi siseturul.

6 Direktiivi 92/83 artikkel 4 sätestab:

„1. Liikmesriigid võivad väikestes iseseisvates õlletehastes pruulitud õllele kohaldada vähendatud aktsiisimaksumäärasid, mis võivad vastavalt aastatoodangule erineda, järgmistes piirides:

– vähendatud maksumäärasid ei kohaldata ettevõtetele, mis toodavad üle 200 000 hl õlut aastas,

– vähendatud maksumäärad, mis võivad langeda alammäärast allapoole, ei tohi ühtsest siseriiklikust aktsiisimaksumäärast olla üle 50% väiksemad.

2. Vähendatud maksumäärade kohaldamisel tähendab mõiste „väike iseseisev õlletehas" õlletehast, mis on teistest õlletehastest õiguslikult ja majanduslikult sõltumatu, kasutab teistest õlletehastest füüsiliselt eraldiasetsevaid ruume ning ei

tegutse litsentsi alusel. Kui kaks või enam õlletehast teevad koostööd ja nende aastatoodang ei ületa kokku 200 000 hl, võib neid õlletehaseid käsitleda ühe väikese iseseisva õlletehasena.

3. Liikmesriigid tagavad, et kõiki vähendatud maksumäärasid, mida nad kehtestada võivad, kohaldataks samamoodi õlle suhtes, mis on nende territooriumile tarnitud teistes liikmesriikides asuvatest väikestest iseseisvatest õlletehastest. Eelkõige tagavad nad, et ühtki teistest liikmesriikidest pärit üksiktarnet ei maksustataks suurema maksuga kui sellele täpselt vastavat siseriiklikku tarnet."

Siseriiklikud õigusnormid

7 Direktiivi 92/83 artikkel 4 võeti Saksa õigusesse üle 21. detsembri 1992. aasta Biersteuergesetz'i (õlleaktsiisi seadus) (*BGBl.* 1992 I, lk 2150; edaspidi „BierStG") §-ga 2 järgmises sõnastuses:

„[…]

2. Erandina lõikest 1 kohaldatakse õllele, mis on pruulitud iseseisvates õlletehastes, mille aastane kogutoodang on väiksem kui 200 000 hl, iga 1 000 hl kaupa astmeliselt vähenevat maksumäära. […]

3. Iseseisvaks peetakse õlletehast, mis on teistest õlletehastest õiguslikult ja majanduslikult sõltumatu, kasutab teistest õlletehastest füüsiliselt eraldiasetsevaid ruume ega tegutse litsentsi alusel. […]

4. Üksteisest sõltuvaid õlletehaseid, mille aastane toodang kokku ei ületa 200 000 hl, võib vähendatud maksumäära kohaldamisel käsitleda ühe õlletehasena.

[…]".

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

8 Osaühinguna tegutsev Glückauf käitab õlletehast. Euroopa Kohtule esitatud märkustest nähtub, et tema aastane õlletoodang ei ületa 200 000 hl.

9 Aastal 2005 olid Glückaufi osade omanikeks muu hulgas Austria õiguse alusel asutatud äriühing Menz Beratungs- und Beteiligungs GmbH (edaspidi „Menz") 3% ulatuses ja Saksa õiguse alusel asutatud äriühing Innstadt Brauerei AG (edaspidi „Innstadt"), kellele põhiosanikuna kuulus 48% osadest. Seega kuulus neile kahele äriühingule 51% Glückaufi osadest.

10 Lisaks kuulusid Innstadti aktsiad muu hulgas 49% ulatuses Austria õiguse alusel asutatud äriühingule Ottakringer Brauerei AG (edaspidi „Ottakringer") ja 30,7%

ulatuses äriühingule Menz. S. Menz oli samal ajal Ottakringeri juhatuse esimees ja Menzi juhtimisega tegelev osanik.

11 Lisaks oli Ottakringeri emaettevõtja ja enamusaktsionär Austria õiguse alusel asutatud äriühing Getränke Holding AG. Viimati nimetatud äriühingu aktsiad kuulusid ligikaudu 81% ulatuses perekondadele Wenckheim (umbes 65%) ja Menz (umbes 16%). Vastavalt Ottakringeri põhikirjale oli S. Menzi hääl kahe juhatuse liikme, s.o C. Wenckheimi ja S. Menzi häälte võrdse jagunemise korral otsustav.

12 Eelotsusetaotluse kohaselt oli Innstadt rahvusvahelise finantsaruandlusstandardi ja Austria äriseadustiku alusel sidusettevõtjana lülitatud Ottakringeri konsolideeritud aastaaruandesse, kusjuures Glückaufi kohta oli mainitud, et tema osad kuuluvad 48% ulatuses Innstadtile.

13 Vaidlust ei ole selles, et Innstadt ja Ottakringer, kelle ühine aastane õlletoodang ületas 200 000 hl, ei osalenud põhikohtuasjas käsitletava perioodi jooksul turul koos Glückaufiga. Nende õlletehaste vahel ei olnud hinnakartelli, litsentsilepingut ega kasumi jaotamise kokkuleppeid. Samuti olid nad vaieldamatult esindatud eri piirkondlikel turgudel, neil oli eri klientuur ja jookide valik. Läbi ei viidud ühtegi neile ettevõtetele ühist reklaamiüritust.

14 Esmalt kvalifitseeris Hauptzollamt Glückaufi äriühingutest Innstadt ja Ottakringer sõltumatuks õlletehaseks ja kohaldas tema suhtes vastavalt BierStG § 2 lõikele 2 õlle vähendatud aktsiisimäära. Pärast seda, kui ta oli teada saanud, et alates aastast 2001 kuulus äriühingule Menz 3% Glückaufi osadest, asus Hauptzollamt seisukohale, et

Glückauf on Ottakringerist majanduslikult sõltuv, ja nõudis temalt maksu ümberarvutamise teates välja summa, mis jääb maksmisele kuuluva vähendatud aktsiisimäära summa ja ühtse maksumäära alusel määratud summa vahele.

15 Pärast seda, kui vaie jäeti arvesse võtmata, esitas Glückauf nimetatud maksu ümberarvutamise teate peale kaebuse Thüringer Finanzgerichtile. Ta väitis, et majandusliku sõltumatuse kriteeriumi tuleb tõlgendada lähtudes direktiivi 92/83 eesmärgist ja asjaomaste äriühingute käitumisest turul. Nimelt saab kõnesoleval juhul majandusliku sõltuvuse olemasolu tuvastada vaid siis, kui kolmandale isikule kuuluva ühise osaluse kaudu seotud ettevõtted tulevad turule ja tegutsevad seal ühe ettevõtjana.

16 Thüringer Finanzgericht soovib teada seda, kas Hauptzollamti keeldumine kohaldada BierStG § 2 lõikes 3 sätestatud vähendatud aktsiisimäära on kooskõlas direktiivi 92/83 artikliga 4. Selle kohtu sõnul ei kuulu otse ühelegi Glückaufi osanikule selle äriühingu häälteenamust ning ükski osanik ei saa lepingutingimuste alusel seda äriühingut otsustavalt mõjutada. Väidetav sõltuvus, millele Hauptzollamt viitas, oli olemas vaid kolmanda isiku osaluse kaudu ja seega on kõnesoleval juhul küsimus ainult majandusliku sõltumatuse kriteeriumis.

17 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas nimetatud kriteerium on isiklike seoste olemasolul täidetud, kuigi puudub otsene osalus, mis võimaldaks kolmandal isikul sekkuda õlletehases otsuste tegemisse. Selles osas märgib ta, et sõltuvuse mõiste tõlgendamine, mis piirduks vaid õlletehaste käitumisega turul, võib olla ebapiisav. Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates võib eri õlletehaste vaheline sõltuvussuhe tuleneda mitte ainult majanduslikest struktuuridest, vaid ka õiguslikest struktuuridest, tuleb uurida õigusliku sõltumatuse ja majandusliku sõltumatuse kriteeriumide koosmõju.

18 Neil asjaoludel otsustas Thüringer Finanzgericht menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas […] direktiivi 92/83[…] artikli 4 lõikes 1 nimetatud õigusliku ja majandusliku sõltumatuse kriteeriume tuleb vähendatud maksumäärade kohaldamisel nimetatud direktiivi põhjendusi silmas pidades tõlgendada nii, et õiguslikult sõltumatud õlletehased on üksteisest majanduslikult sõltuvad üksnes siis, kui asjaomased õlletehased ei saa üksteisest sõltumatult osaleda turul konkurentidena, või piisab sõltumatuse kriteeriumi puudumiseks juba õlletehase äritegevuse mõjutamise faktilisest võimalusest?"

Eelotsuse küsimus

19 Eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada seda, kas õlle vähendatud aktsiisimaksumäära kohaldamiseks tuleb direktiivi 92/83 artikli 4 lõikes 2 sätestatud tingimust, mille kohaselt peab õlletehas olema teistest õlletehastest õiguslikult ja majanduslikult sõltumatu, tõlgendada nii, et õiguslikult sõltumatute õlletehaste vahelise majandusliku sõltumatuse kriteerium on seotud vaid nende õlletehaste käitumisega turul või ei ole see kriteerium täidetud juhul, kui isikul on võimalik „faktiliselt" mõjutada nimetatud õlletehaste äritegevust.

20 Selleks et esitatud küsimusele vastata, tuleb uurida mõistet „teistest õlletehastest õiguslikult ja majanduslikult sõltumatu õlletehas" direktiivi 92/83 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

21 Sissejuhatuseks tuleb meenutada, et direktiivi 92/83 põhjendusest 3 ja pealkirjast tuleneb, et siseturu nõuetekohase toimimise tagamiseks on direktiivi eesmärk määratleda kõikide asjaomaste toodete ühtlustatud mõisted ja see direktiiv on vastu võetud alkoholi ja alkohoolsete jookide aktsiisimaksu struktuuri ühtlustamise poliitika raames. Selleks et tagada selle direktiivi ühetaoline kohaldamine, tuleb selles sisalduvaid mõisteid tõlgendada iseseisvalt, arvestades asjassepuutuvate sätete sõnastust ning nimetatud direktiiviga taotletavaid eesmärke (vt analoogia alusel 1. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-389/02: Deutsche See-Bestattungs-Genossenschaft, EKL 2004, lk I-3537, punkt 19, ja 30. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-495/04: Smits-Koolhoven, EKL 2006, lk I-3129, punkt 17).

22 Vastavalt direktiivi 92/83 artikli 4 lõikele 1 võivad liikmesriigid õllele, mis on pruulitud väikestes iseseisvates õlletehastes, mis ei tooda üle 200 000 hl õlut aastas, kohaldada vähendatud aktsiisimaksumäärasid, tingimusel, et need vähendatud maksumäärad ei ole ühtsest siseriiklikust aktsiisimaksumäärast üle 50% väiksemad.

23 Nimetatud artikli 4 lõige 2 täpsustab, et väike iseseisev õlletehas on õlletehas, mis on teistest õlletehastest õiguslikult ja majanduslikult sõltumatu ja mis kasutab teistest õlletehastest füüsiliselt eraldiasetsevaid ruume ega tegutse litsentsi alusel. See säte näeb samuti ette, et kui kaks või enam õlletehast teevad koostööd ja nende aastatoodang ei ületa kokku 200 000 hl, võib neid õlletehaseid käsitleda ühe väikese iseseisva õlletehasena.

24 Seega nähtub direktiivi 92/83 artikli 4 sõnastusest, et õlletehas, mis soovib, et tema suhtes kohaldataks õlle vähendatud aktsiisimaksumäära, peab täitma kaks tingimust,

nimelt tema maksimaalset aastast õlletoodangut puudutava kvantitatiivse tingimuse ja kvalitatiivse tingimuse, mis puudutab õlletehase sõltumatust teistest õlletehastest.

25 Vastavalt direktiivi 92/83 põhjendustele 7 ja 17 on direktiivi eesmärk väikestes iseseisvates õlletehastes toodetud õlle osas võtta vastu ühiseid lahendusi, mis võimaldaksid liikmesriikidel selle toote suhtes vähendatud aktsiisimaksumäärasid kohaldada, vältides samal ajal seda, et need vähendatud maksumäärad põhjustaksid konkurentsimoonutusi siseturul.

26 Sellest tuleneb, et direktiivi 92/83 eesmärk on vältida seda, et niisugust vähendatud aktsiisimaksu kohaldatakse õlletehastele, mille suurus ja tootmisvõimsus võiksid põhjustada moonutusi siseturul. Neil tingimustel on selle direktiivi artikli 4 lõikes 2 ette nähtud õigusliku sõltumatuse ja majandusliku sõltumatuse kriteeriumide eesmärk tagada, et igasuguse õlletehaste vahelise majandusliku või õigusliku sõltuvusega kaasneb niisugusest maksusoodustusest, nagu õlle vähendatud aktsiisimaksumäär, ilmajäämine.

27 Järelikult eeldab see säte direktiiviga 92/83 taotletud eesmärki, arvestades, et väikesed õlletehased, mille aastane õlletoodang on alla 200 000 hl, oleks tõepoolest sõltumatud teistest õlletehastest nii õiguslikku ja majanduslikku struktuuri puudutavas osas kui ka tootmisstruktuuri puudutavas osas, kuivõrd nad kasutavad teistest õlletehastest füüsiliselt eraldiasetsevaid ruume ja nad ei tegutse litsentsi alusel.

28 Selles kontekstis tähendab mõiste „teistest õlletehastest õiguslikult ja majanduslikult sõltumatu õlletehas" direktiivi 92/83 artikli 4 lõike 2 mõttes seda, et tuleb kontrollida, kas asjaomaste õlletehaste vahel on õiguslik sõltuvus eelkõige nende juhtimise või

osade või aktsiate või hääleõiguse omamise tasandil või veel majanduslik sõltuvus, mis võib mõjutada nimetatud õlletehaste suutlikkust teha ärialaseid otsuseid iseseisvalt.

29 Tuleb lisada, et sõltumatuse kriteeriumi eesmärk on tagada, et vähendatud aktsiisimaksumäärast saavad tõepoolest kasu vaid õlletehased, mille suurus on nende endi jaoks ebasoodne tingimus, ning mitte kontserni kuuluvad õlletehased. Neil tingimustel tuleb selleks, et direktiivi 92/83 artikli 4 lõiget 2 kohaldataks vaid õlletehaste suhtes, mis on tegelikult õiguslikult ja majanduslikult iseseisvad, tagada, et sõltumatuse tingimusest ei hoiduta kõrvale puhtformaalsetel põhjustel ja eelkõige juriidiliste konstruktsioonide kaudu eri väikeste, väidetavalt õiguslikult iseseisvate õlletehaste vahel, mis tegelikult moodustavad majanduskontserni, mille toodang ületab direktiivi 92/83 artiklis 4 ette nähtud piiri (vt analoogia alusel 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-91/01: Itaalia *vs*. komisjon, EKL 2004, lk I-4355, punkt 50).

30 Põhikohtuasjas lähtub siseriiklik kohus eeldusest, et Glückauf on teistest õlletehastest, eelkõige Innstadtist, Ottakringerist ja Menzist õiguslikult sõltumatu. Eelotsuse küsimusega soovitakse teada saada, kas majandusliku sõltumatuse kriteeriumi hindamine tugineb üksnes asjaomaste õlletehaste tegelikule käitumisele turul või siis vastupidi, asjaolu, et sama isik võib mõjutada nimetatud õlletehaste äritegevust, võib olla piisav, et teha järeldust selle kohta, et majanduslik kriteerium ei ole täidetud.

31 Selles osas viitab mõiste „majanduslik sõltumatus” direktiivi 92/83 artikli 4 lõike 2 tähenduses – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 28 ja nagu komisjon on oma kirjalikes märkustes rõhutanud – asjaomase õlletehase suutlikkusele teha ärialaseid otsuseid iseseisvalt.

32 Põhikohtuasjas täpsustab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et S. Menzil, kellel on juhtimisvolitused äriühingutes Ottakringer ja Menz, on võimalik mõjutada Glückaufi

kaubanduspoliitikat äriühingute Innstadt, Ottakringer ja Menz kaudu. Nimelt on selle kohtu sõnul neis eri õlletehastes omatava osaluse struktuuri ja äriühingus Ottakringer hääletamise korda arvestades S. Menzil – vaatamata sellele, et tal ei ole Glückaufis otsest osalust – võimalik tegelikult mõjutada viimati nimetatud äriühingu äritegevust ja tal on võimalik ühitada Glückaufi ning Innstadti ja Ottakringeri huvid ja tehtavad otsused.

33 Kuna põhikohtuasjas asjassepuutuvat olukorda iseloomustab see, et eri õlletehased on osaluse ja hääleõiguse kaudu omavahel struktuuriliselt seotud, mille tulemusel võib sama isik, kes tegutseb äriühingu juhina mitmes asjaomases õlletehases, olenemata oma tegelikust käitumisest mõjutada nende õlletehaste ärialaste otsuste tegemist, siis on välistatud, et neid õlletehaseid võiks käsitleda üksteisest majanduslikult sõltumatuna direktiivi 92/83 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

34 Selles kontekstis, kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud andmetel toodavad Innstadt ja Ottakringer aastas üle 200 000 hl õlut, eiraks Glückaufile õlle vähendatud aktsiisimaksumäära kohaldamine nimetatud direktiivi artikli 4 lõikes 1 ette nähtud tingimust, mis puudutab aastas toodetud õlle kogust.

35 Mis puudutab küsimust, kuidas võib asjaomaste õlletehaste turukäitumine mõjutada nende majandusliku sõltumatuse kindlakstegemist, siis tuleb veel kord märkida, et esiteks on direktiivi 92/83 artikli 4 lõikes 2 silmas peetud õlletehaste õiguslikku ja majanduslikku struktuuri ning nende käitumisele turul ei ole sõnaselgelt viidatud. Teiseks, nagu komisjon on märkinud, ei luba põhikohtuasjas ajassepuutuvate õlletehaste osalemine eri turgudel ja eri tootevalikuga teha järeldust, et nimetatud õlletehased on üksteisest majanduslikult sõltumatud, kuna niisugune asjaolu võib tegelikult just vastupidi osutada teadlikule, kontserni tasandil otsustatud strateegiale, et vältida või vähendada kontsernisisest konkurentsi.

36 Eeltoodut arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 92/83 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et olukorras, mida iseloomustab see, et eri õlletehased on osaluse ja hääleõiguse kaudu omavahel struktuuriliselt seotud, mille tulemusel võib sama isik, kes tegutseb äriühingu juhina mitmes asjaomases õlletehases, olenemata tema tegelikust käitumisest mõjutada nende õlletehaste ärialaste otsuste tegemist, on välistatud, et neid õlletehaseid võiks käsitleda üksteisest majanduslikult sõltumatuna.

Kohtukulud

37 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

Nõukogu 19. oktoobri 1992. aasta direktiivi 92/83/EMÜ alkoholi ja alkohoolsete jookide aktsiisimaksude struktuuri ühtlustamise kohta artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et olukorras, mida iseloomustab see, et eri õlletehased on osaluse ja hääleõiguse kaudu omavahel struktuuriliselt seotud, mille tulemusel võib sama isik, kes tegutseb äriühingu juhina mitmes asjaomases õlletehases, olenemata tema tegelikust käitumisest mõjutada nende õlletehaste ärialaste otsuste tegemist, on välistatud, et neid õlletehaseid võiks käsitleda üksteisest majanduslikult sõltumatuna.

Allkirjad